

ARAB TILIDA GAPIRISH KO'NIKMASINI OSHIRISHDA SUN'IY INTELLEKT VOSITALARINING IMKONIYATLARI

THE POSSIBILITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS IN IMPROVING ARABIC SPEAKING SKILLS

Nizomova Madina Mirabbos qizi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Arabshunoslik oliy maktabi
1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada arab tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rni va imkoniyatlari tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt vositalarining o'quvchi nutq faolligini oshirishdagi samaradorligi ilmiy asosda yoritiladi va afzalliklari ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari sun'iy intellektning arab tili ta'limida innovatsion metod sifatida qo'llanishi maqsadga muvofiqligini tasdiqlaydi.

المخلص: يتناول هذا المقال دور وإمكانات تقنيات الذكاء الاصطناعي في تنمية مهارة التحدث باللغة العربية. كما يوضح بصورة علمية فعالية أدوات الذكاء الاصطناعي في تعزيز النشاط الكلامي لدى المتعلمين، ويعرض مزايا استخدامها في العملية التعليمية. وتؤكد نتائج الدراسة جدوى اعتماد الذكاء الاصطناعي كأسلوب مبتكر في تعليم اللغة العربية.

Аннотация: В статье анализируется роль и возможности технологий искусственного интеллекта в развитии навыков говорения на арабском языке. Научно обоснованно раскрывается эффективность использования ИИ в повышении речевой активности обучающихся и представлены его основные преимущества. Результаты исследования подтверждают целесообразность применения искусственного интеллекта как инновационного метода в обучении арабскому языку.

Abstract: This article analyzes the role and potential of artificial intelligence technologies in developing Arabic speaking skills. It scientifically demonstrates the effectiveness of AI tools in increasing learners' speech activity and highlights their pedagogical advantages. The study confirms the appropriateness of employing artificial intelligence as an innovative method in Arabic language education.

KIRISH. Hozirgi kunda chet tillarini o'qitish jarayonida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt (SI) dasturlaridan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Til o'rganuvchilarga interaktiv, mustaqil va qulay ta'lim muhiti yaratish imkonini beruvchi bu vositalar ayniqsa og'zaki nutq ko'nikmalarini shakllantirishda samarali natija bermoqda. Arab tilida talaffuzning murakkabligi, tovushlar tizimining o'ziga xosligi va og'zaki muloqotning ko'p takror talab qilishi sabab, an'anaviy metodlar o'quvchining ehtiyojini to'liq qondira olmaydi. Shu bois sun'iy intellekt asosidagi platforma va ilovalar arab tilida gapirish malakasini rivojlantirishda zamonaviy o'qitish vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Arab tili fonetik jihatdan boy va murakkab hisoblanib, o'rganuvchi tomonidan to'g'ri talaffuz, ohang va gap qurilishini talab qiladi. Bu jarayonda talabning mustaqil mashq qilishi, xatolarini darhol ko'ra olishi va muntazam ravishda muloqot muhiti shakllanishi muhimdir. Sun'iy intellekt texnologiyalari aynan mana shu ehtiyojlarni

qondiradi: talaffuzni tahlil qilish, suhbat muhitini yaratish, nutqni avtomatik baholash va individual mashqlar taklif etish imkoniyatiga ega. Natijada o'rganuvchi darsdan tashqari ham cheklanmagan sharoitda mashq qilishi mumkin bo'ladi.

Mazkur masala xalqaro miqyosda keng o'rganilmoqda. Jumladan, ingliz, koreys va arab tillarini o'rgatishda sun'iy intellekt asosidagi ilovalarning samaradorligi, ularning talaba faolligini oshirishdagi roli, talaffuzni to'g'rilash va muloqot ko'nikmasini rivojlantirishdagi afzalliklari ko'plab tadqiqotlarda yoritilgan. Biroq arab tilida gapirish ko'nikmasini oshirishga qaratilgan sun'iy intellekt vositalarining o'zbek tilidagi metodik tahlili yetarlicha yoritilmagan bo'lib, bu esa mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqotning nazariy asosi zamonaviy ta'lim texnologiyalari, chet tilini amaliy o'rgatish metodlari va sun'iy intellekt dasturlaridan foydalanish tajribasiga tayanadi. Sun'iy intellekt platformalari ta'lim jarayoniga qo'shimcha vosita sifatida qaralib, o'quvchi nutqini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodik imkoniyatlar sifatida talqin etiladi.

Maqolaning maqsadi arab tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish jarayonida sun'iy intellekt dasturlarining metodik imkoniyatlarini aniqlash, ular orqali gapirish malakasining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarni tahlil qilishdan iborat. Shu maqsaddan kelib chiqib, quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Arab tilida gapirish ko'nikmasini shakllantirishda sun'iy intellekt vositalarining o'rnini metodik jihatdan tahlil qilish;
2. Ovoz tanish, chatbot, dialogik platforma kabi sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limiy afzalliklarini aniqlash;
3. Arab tili darslarida sun'iy intellekt asosidagi mashqlarni qo'llash bo'yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotda taqqoslash, amaliy tahlil va kuzatuv metodlaridan foydalanildi.

Ushbu maqolaning ilmiy-amaliy ahamiyati shundan iboratki, unda arab tilida gapirish ko'nikmasini oshirishga qaratilgan sun'iy intellekt vositalari ilk bora o'zbek tilidagi metodik yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari dars jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish va o'quvchining mustaqil nutq faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Arab tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish jarayoni til o'rganuvchi uchun muntazam mashq qilish, talaffuzni nazorat qilish, real muloqot muhiti yaratish va nutq tezligini oshirish kabi bir qator metodik tamoyillarni talab etadi. An'anaviy o'qitish shakllarida ushbu talablar to'liq ta'minlanmasligi mumkin, chunki dars vaqti chegaralangan bo'lib, o'qituvchi har bir talaba nutqini individual tarzda kuzata olmaydi. Sun'iy intellekt vositalari esa bu jarayonni takomillashtirish uchun keng metodik imkoniyatlar yaratadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining eng muhim metodik afzalligi — talaffuzni real vaqt rejimida tahlil qilish imkoniyatidir. Ovoz tanish tizimlari¹⁷ o'quvchi talaffuzidagi fonetik xatolarni aniqlab, ular bo'yicha aniq tavsiyalar beradi.

¹⁷ Ovoz tanish tizimlari (speech recognition) - bu inson nutqini raqamli signal sifatida qabul qilib, uni matnga aylantiruvchi sun'iy intellekt texnologiyasi bo'lib, talaffuz xatolarini aniqlash va fonetik tahlil qilish imkonini beradi.¹

Tadqiqotlarda qayd etilishicha, sun'iy intellekt asosidagi talaffuz tahlili o'quvchilarning fonetik xatolarini 30–50% gacha kamaytirishga yordam beradi.¹⁸ Bu metodik jihatdan muhim, chunki an'anaviy darslarda talaffuzni to'g'rilash ko'proq o'qituvchining subyektiv bahosiga tayanadi.

Shuningdek, sun'iy intellekt asosidagi chatbot va virtual suhbat platformalari o'quvchiga cheklanmagan vaqt davomida arab tilida muloqot qilish imkonini beradi. Bunday platformalar nutqning avtomatik baholanishi, javob tezligi, leksik boylik va grammatik to'g'rilik kabi parametrlarni tahlil qiladi.¹⁹ Natijada o'quvchi muloqotga kirishish bo'yicha psixologik to'siqlarni yengib, mustaqil ravishda faol nutq ishlab chiqara boshlaydi.

Sun'iy intellekt vositalarining yana bir metodik ustunligi — adaptiv ta'lim²⁰ tizimlaridir. Ular o'quvchi darajasi, qaysi tovushlarda qiynalayotgani, qanday xatolarni ko'p takrorlayotgani kabi ko'rsatkichlarga qarab mashqlarni avtomatik moslashtiradi.²¹ Bu "shaxsiylashtirilgan yondashuv"²² prinsipining amaliy ko'rinishi bo'lib, an'anaviy darslarda deyarli imkonsiz bo'lgan individual trayektoriyani yaratadi.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt asosidagi simulyatsion dialoglar real hayotdagi vaziyatlar — aeroport, do'kon, universitet, savdo-sotiq, rasmiy suhbatlar kabi muloqotlarni sun'iy ravishda qayta yaratadi. Bu usul natijasida o'quvchi muloqot jarayonida qanday til birliklaridan foydalanishni, qanday ohangni tanlashni va nutq tezligini boshqarishni o'rganadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, simulyatsiya asosidagi mashg'ulotlar gapirish ko'nikmalarini 25–40% ga oshiradi.²³

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt vositalari arab tilida gapirish ko'nikmasini shakllantirishda metodik jihatdan muhim o'rin tutadi. Ular nutqni individual nazorat qilish, xatolarni tezkor aniqlash, muloqot muhiti yaratish, mustaqil o'rganish va adaptiv mashqlar asosida dars jarayonini takomillashtiradi. Shu sabab sun'iy intellekt o'qitish metodikasini zamonaviylashtirishda innovatsion vosita sifatida katta ahamiyatga ega.

Sun'iy intellekt texnologiyalari arab tilida gapirish ko'nikmasini shakllantirishda o'quvchi faoliyatini faollashtiruvchi, individual o'qitishga imkon beruvchi va real muloqot muhiti yaratib beruvchi innovatsion pedagogik vosita sifatida ahamiyat kasb etadi. Quyida sun'iy intellekt vositalarining asosiy turlari — ovoz tanish tizimlari, chatbotlar va dialogik platformalarning ta'limiy afzalliklari tahlil qilinadi.

¹⁸ Al-Said, M. *Artificial Intelligence in Arabic Pronunciation Training*. Journal of Language Learning Technologies, 2021. – B. 44–47.

¹⁹ Al-Malki, A. *AI-driven Conversational Agents for Arabic Speaking Skills Development*. International Journal of E-Learning, 2020. – B. 112–118.

²⁰ Adaptiv ta'lim — o'quvchining bilim darajasi, xatolari, o'rganish tezligi va ehtiyojlariga qarab mazmunni avtomatik moslashtiradigan ta'lim tizimi.

²¹ Chen, Y., & Wang, S. *Adaptive Learning Platforms in Second Language Education*. Educational Technology Review, 2019. – B. 65–72.

²² Shaxsiylashtirilgan yondashuv — ta'lim jarayonini har bir o'quvchining individual xususiyatlari, darajasi, ehtiyoji va o'rganish uslubiga moslashgan holda tashkil etishga qaratilgan pedagogik tamoyil.¹

²³ Li, J. *Simulation-Based Language Practice and Speaking Fluency Improvement*. Applied Linguistics Studies, 2022. – B. 90–96.

Ovoz tanish tizimlari o'quvchi talaffuzini fonetik darajada tahlil qilishi, kamchiliklarini aniqlashi va real vaqt rejimida tuzatish taklif qilishi bilan ajralib turadi. Masalan:

- Elsa Speak²⁴ ilovasida arab tili bo'yicha maxsus modullar mavjud bo'lib, o'quvchining talaffuzini 0–100 ballik tizimda baholaydi, xatolarni fonema darajasida ko'rsatadi.
- Google Speech AI²⁵ arab tilidagi qarama-qarshi fonemalar (ح/ه, ص/س, ض/ظ)ni to'g'ri talaffuz qilishni mashq qilishda yuqori aniqlik ko'rsatadi.

Tadqiqotlarda Elsa Speak va shu turdagi tizimlar yordamida mashq qilgan o'quvchilar talaffuz xatolarining 40% gacha kamaytirilgani kuzatilgan.²⁶ Bunday vositalar o'qituvchining doimiy nazorati bo'lmasa ham, talaffuzni mustaqil shakllantirish imkonini beradi.

Chatbotlar o'quvchiga real hayotga yaqin muloqot muhiti yaratib beradi. O'quvchi robot emas, balki haqiqiy suhbat partneriga o'xshash tizim bilan arab tilida muloqot qiladi.

Eng mashhur chatbotlar:

- ChatGPT²⁷ (Arabcha rejim) — savol-javob, erkin suhbat, rasmiy va norasmiy dialoglarni mashq qilish imkonini beradi.
- Duolingo Arabic Chatbot²⁸ — mavzuli suhbatlar va bosqichma-bosqich murakkablashadigan topshiriqlar orqali nutqni rivojlantiradi.
- Nafham AI Tutor²⁹ (Misr) — maktab o'quvchilari uchun arabcha muloqot chatboti.
- Arabee AI³⁰ — (BAA) ta'lim tizimi uchun ishlab chiqilgan, bolalar va boshlang'ich o'rganuvchilar uchun maxsus chatbot.

Tadqiqotlar chatbot bilan haftasiga kamida 3 marotaba suhbat qilgan o'quvchilarda nutq tezligi 25–30% ga oshganini³¹ ko'rsatadi.

Shuningdek, dialogik platformalar (virtual suhbat tizimlari) ta'limda real hayotga yaqin muloqot muhiti yaratishda alohida ahamiyatga ega. Ular aeroport, do'kon, universitet yoki rasmiy idora kabi vaziyatlarni simulyatsiya qilgan holda o'quvchini tabiiy muloqot sharoitiga yaqinlashtiradi. Bunday platformalardan foydalanish o'quvchining nutq moslashuvchanligini, vaziyatga mos gap tuzish ko'nikmasini va faol muloqotga kirishish malakasini sezilarli darajada oshiradi.³²

²⁴ <https://elsaspeak.com>

²⁵ <https://cloud.google.com/speech-to-text>

²⁶ Li, X. *AI-Based Pronunciation Correction Systems in Language Instruction*. Journal of Applied Linguistics, 2021. – B. 55–60.

²⁷ <https://chat.openai.com>

²⁸ <https://www.duolingo.com>

²⁹ <https://nafham.en.aptoide.com/app>

³⁰ <https://arabeelearning.com/>

³¹ Al-Malki, A. *Conversational AI and Speaking Fluency Development in Arabic Learners*. International Journal of E-Learning, 2020. – B. 102–109.

³² Yang, H. *Simulation-Based Dialogue Platforms in Foreign Language Learning*. Educational Technology Review, 2022. – B. 80–86.

O'quvchining nutqiy xatti-harakati avtomatik baholanib, o'qituvchi uchun diagnostik ma'lumot sifatida taqdim etiladi. Mashhur platformalar:

- Mondly VR³³ — do'kon, aeroport, kafe, ish suhbatlari kabi 30 dan ortiq vaziyatlarni simulyatsiya qiladi.
- ImmerseMe Arabic³⁴ — VR texnologiyada arab tilida jonli suhbatlar.
- Rosetta Stone True Accent³⁵ — arab tili uchun dialog simulyatori, talaffuzni real vaqt baholaydi.
- Busuu AI Conversations³⁶ — arab tilidagi dialoglarni o'rganuvchi uchun interaktiv mashq muhiti yaratadi.

Sun'iy intellekt vositalari darsdan tashqari mustaqil mashg'ulotlarni ham qo'llab-quvvatlaydi. Sun'iy intellekt tomonidan taklif etiladigan kunlik mashqlar, mavzuga mos suhbatlar, talaffuz tekshiruvlari o'quvchini muntazam mashq qilishga undaydi va natijada kommunikativ ko'nikmalar mustahkamlanadi.³⁷ Bu til o'rganishda takrorlash tamoyilining samaradorligini oshiradi.

Sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanishda o'qituvchining metodik rahbarligi muhim ahamiyatga ega. O'qituvchi sun'iy intellekt aniqlagan xatolarni umumlashtirib, ularning sabablarini tahlil qiladi, qiyin nuqtalarni izohlaydi va mashqlarni o'quv jarayoniga moslashtiradi. Sun'iy intellekt texnologiyalari o'qituvchini to'liq almashtirmasdan, balki uning faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi vosita sifatida ta'lim jarayonini boyitadi.³⁸

Umumiy olganda, sun'iy intellekt asosidagi mashqlar arab tilida gapirish ko'nikmasini shakllantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatadi, o'quvchi faolligini oshiradi, xatolarni tezkor aniqlaydi, shaxsiylashtirilgan ta'limni ta'minlaydi va real muloqot uchun zarur bo'lgan kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantiradi.

XULOSA. Yakuniy tahlillar shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt texnologiyalari arab tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirishda katta pedagogik salohiyatga ega. Ovoz tanish tizimlari, chatbotlar, dialogik platformalar va VR-simulyatsiyalar o'quvchilarga real vaqt rejimida aloqa o'rnatish, fonetik va grammatik xatolarni tuzatish, muloqotga erkin kirishish hamda real vaziyatlarda tilni qo'llash malakasini shakllantirish imkonini beradi. Bu texnologiyalar o'quvchining nutq faolligini oshiradi, individual yondashuvni ta'minlaydi va mustaqil ta'lim jarayonini samarali qo'llab-quvvatlaydi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanganidek, sun'iy intellekt vositalarining ta'limga integratsiyasi an'anaviy o'qitish usullarini boyitib, arab tili ta'limida innovatsion yondashuvlarni shakllantiradi. Ularning samarali qo'llanishi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini yuqori darajada rivojlantirishga xizmat qiladi. Shunday ekan, sun'iy intellekt asosidagi texnologiyalarni arab tili darslariga tatbiq

³³ <https://www.mondly.com/vr>

³⁴ <https://www.immerseme.co>

³⁵ <https://www.rosettastone.com/learn-arabic>

³⁶ <https://www.busuu.com>

³⁷ Duolingo Research Group. *Learner Motivation and AI-Assisted Practice*. Duolingo Labs, 2021, 18–26.

³⁸ Abu-Rabia, S. *Teaching Arabic as a Foreign Language*. Routledge, 2018, 74–82.

etish zamonaviy ta'limning dolzarb talabi bo'lib, kelgusida metodik va amaliy jihatdan yanada keng qo'llanilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Li, X. *AI-Based Pronunciation Correction Systems in Language Instruction*. Journal of Applied Linguistics, 2021.
2. Al-Malki, A. *Conversational AI and Speaking Fluency Development in Arabic Learners*. International Journal of E-Learning, 2020.
3. Yang, H. *VR-Based Dialogue Simulation and Its Effect on Speaking Confidence*. Educational Technology Review, 2022.
4. Brusilovsky, P. *Adaptive Educational Systems*. Cambridge University Press, 2022.
5. Brown, H. Douglas. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Pearson Education, 2014.
6. Duolingo Research Group. *Learner Motivation and AI-Assisted Practice*. Duolingo Labs, 2021.
7. Abu-Rabia, S. *Teaching Arabic as a Foreign Language*. Routledge, 2018.
8. Mondly VR Documentation. Mondly Publications, 2020.
9. Rosetta Stone. *TrueAccent Technology Documentation*. Rosetta Stone Inc., 2021.
10. Sayyin EdTech Group. *Arabic Pronunciation Training Through AI Systems*. Riyadh EdTech Press, 2022.
11. Nafham AI Tutor Documentation. Nafham EdTech, 2023.
12. ImmerseMe Language Labs. *Arabic VR Interaction Report*. 2021.
13. Busuu Research Team. *Conversations AI: Improving Speaking Skills Through Guided Practice*. Busuu Publications, 2022.